

معارف عقلی

فصل نامه تخصصی مرکز پژوهشی دائرةالمعارف علوم عقلی اسلامی
سال پنجم، شماره دوم، پیاپی ۱۶، پاییز ۱۳۸۹

صاحب امتیاز: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ع)	مشاور علمی عرفان: سید یدالله یزدان پناه	دبیر علمی عرفان: رسول باقریان
مدیر مسئول: احمد ابوترابی	هیئت تحریریه به ترتیب حروف الفبا: احمد احمدی (استاد دانشگاه تهران) غلامرضا اعوانی (استاد دانشگاه شهید بهشتی) محمد حسین زاده (دانشیار مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ع)) محمد فنایی اشکوری (دانشیار مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ع)) غلامرضا فیاضی (استاد مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ع)) علی مصباح (دانشیار مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ع)) احمد واعظی (استاد یار دانشگاه باقرالعلوم (ع))	سر دبیر: محمد فنایی اشکوری
جانشین سردبیر: محمد باقر ملکیان		
مدیر اجرایی: محمد علی شریفی اسدی		

همکار اجرایی: رضا صفری	ویراستار: علی خیری	حروفچین و صفحه آرا: رضا صفری
----------------------------------	------------------------------	--

نشانی: قم، شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، بلوار شهید مولوی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ع)، ساختمان شماره ۲، مرکز پژوهشی دائرةالمعارف علوم عقلی اسلامی، دفتر فصل نامه معارف عقلی.

تلفن: ۲۸۰۸۹۰۷ (۰۲۵۱)

همراه: ۰۹۱۹۳۴۹۹۷۱۳

دورنگار: ۲۸۰۸۹۰۳ (۰۲۵۱)

پست الکترونیک: maaref@qabas.net

صندوق پستی: ۳۷۴۹۵-۱۱۴

معارف عقلی با شماره ثبت ۱۲۴/۵۰۸۳ از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، فصل نامه ای با رویکرد علمی - پژوهشی در زمینه بنیادی ترین مباحث علوم عقلی اسلامی (منطق، فلسفه، کلام، عرفان) متناسب با اهداف مرکز پژوهشی دائرةالمعارف علوم عقلی اسلامی است.

این نشریه، صیانت و پاسداری از آموزه های بنیادین دینی در برابر اندیشه های التقاطی مطرح شده در دانش نامه ها و زمینه سازی جهت تبادل نظر، تضارب آرا و نقد مباحث مرتبط با علوم عقلی اسلامی را مورد توجه قرار می دهد و از مقالات پژوهشی در موضوعات مذکور استقبال می نماید.

- ☐ مقالات در یافتی مسترد نمی شود.
- ☐ مجله در ویرایش و تلخیص مطالب آزاد است.
- ☐ دیدگاه‌های مطرح شده در مقالات، صرفاً نشانگر نظر نویسندگان محترم آنها است.
- ☐ نقل مطالب مجله، با ذکر منبع بلامانع است.

راهنمای تنظیم مقالات

✽ مقالاتی برای چاپ در نشریه پذیرفته خواهد شد که:

۱. پیش از این و یا همزمان به سایر نشریات ارسال و چاپ نشده باشد؛
۲. تحقیقی، مستند و مناسب با نشریه تخصصی باشد؛
۳. مقالات ارسالی باید بدون اطناب و دارای نوعی نوآوری باشد و در آن از مطالب تکراری امتناع گردد، مگر آنکه دارای تحلیل و نقد جدیدی باشد.

✽ از مؤلفان محترم تقاضا می شود:

۱. مقالات را بر یک روی صفحات A4 با خط خوانا نوشته، در صورت امکان، تایپ و دیسک حاوی فایل مقاله را نیز ارسال فرمایند؛
  ۲. از ارسال مقالات بیش از پانزده صفحه و مقالات دنباله دار پرهیز نمایند؛
  ۳. همراه با مقاله، چکیده (حداکثر ۲۰۰ کلمه) و نیز واژگان کلیدی و معادل انگلیسی آنها (حداکثر ده واژه) ارسال شود؛
  ۴. مقالات ترجمه شده را همراه با متن اصلی ارسال کنند؛
  ۵. مشخصات کامل خود، شامل نام و نام خانوادگی، سابقه علمی، درجه علمی، تخصص، سمت کنونی، دانشکده، دانشگاه، شهر، کتاب‌ها و مقالات منتشر شده با مشخصات کتاب‌شناختی، نشانی پستی و الکترونیکی و شماره تماس را در برگه‌ای جداگانه ذکر فرمایند؛
  ۶. ارجاع به منابع، در پی نوشت و بدین ترتیب نوشته شود: نام و نام خانوادگی نویسنده، نام اثر، شماره جلد و صفحه (محمدتقی مصباح یزدی، آموزش فلسفه، ج ۲، ص ۱۲۳)؛ لازم به ذکر است که در صورت تکرار منبع (بدون فاصله)، با ذکر کلمه «همان» و شماره صفحه به آن اشاره می شود.
  ۷. فهرست منابع، در آخر مقاله بر حسب حروف الفبایی نام خانوادگی نویسنده، به شکل ذیل تنظیم گردد:
- الف) برای کتاب: نام خانوادگی، نام، عنوان کتاب، شماره جلد، مترجم، محل نشر، ناشر، نوبت چاپ، تاریخ نشر.
- ب) برای مقاله: نام خانوادگی، نام، «عنوان مقاله»، نام نشریه یا مجموعه، شماره نشریه یا مجموعه، سال نشر.

فهرست مطالب

۵	..... سخن نخست
۷	..... حلاج در زبان روایت
	محمد عیسی جعفری
۳۷	..... خلافت الهی از دیدگاه ابن عربی
	محمود جوادی والا
۶۹	..... عرفان اسلامی و بقای نفس
	احمد سعیدی
۹۵	..... نگاهی به وحدت ادیان از چشم انداز عرفان
	ولی الله عباسی
۱۳۵	..... «اسرار عبادات» در اندیشه سید بن طاووس
	محمد هادی فلاح
۱۵۱	..... قلمرو عقل و قلب در شناخت حق از دیدگاه ابن عربی
	بهزاد مرتضائی
۱۷۹	..... مبادی تصدیقیه عرفان نظری
	حسن معلمی
۱۹۱	..... خلاصه المحتویات / عدنان حریری
۱۹۹	..... Abstracts/Abdor Rauf Afzali

سخن نخست

می توان گفت پژوهش در حوزه مسائل عرفانی از دشوارترین پژوهش هاست، به گونه ای که نیازمند دقت و دوراندیشی بیشتر پژوهش گران است؛ این دشواری، برخاسته از چند عامل است، نخست، گستردگی و نیز دشواری مسائل عرفانی، در هر دو حوزه عرفان نظری و عملی است. این گستردگی و دشواری، ریشه در گستردگی لایه های گوناگون ساختار هستی و انسانی دارد. هستی شناسی و شناخت لایه های گوناگون نظام هستی از مسائل عرفان نظری است که برای عارفان راستین با معرفت حق الیقینی در مقام فنا و بقای پس از فنا رخ می نماید. دست یابی چنین معرفتی و بازیابی و تحقیق درباره آن به صورت معرفت علم الیقینی و در چارچوب گزاره های علم حصولی از سوی خود عارف یا دیگران از دشواری های پژوهش عرفانی است؛ زیرا عوامل بسیاری می تواند هم در دست یابی به آن معرفت حق الیقینی و هم در تبدیل به معرفت علم الیقینی اثرگذار باشد که شرح آن را باید در فلسفه عرفان جست و جو کرد. از سوی دیگر، حالت های گوناگون آن در راه رسیدن به حضرت حق که موضوع عرفان عملی است، نیز به مانند نظام هستی دارای لایه ها و بطون گوناگونی است؛ چرا که عارفان بر این باورند که انسان؛ چکیده نظام هستی است. بنابراین، دشواری پژوهش عرفانی همواره پابرجاست. البته گستردگی مسائل عرفانی، خاستگاه دیگری هم دارد که خود عامل دوم برای پیچیدگی پژوهش در مسائل عرفانی به شمار می آید و آن پیوند دامنه دار و تنگاتنگ با متون دینی است؛ پیوندی که پاره ای از ظاهر بینان آن را به بهانه های گوناگون برنتابیده اند. عارفان به پیروی از روایت های گوناگون معتقدند متون دینی به ویژه قرآن کریم همانند نظام هستی و نظام انسانی دارای مراحل گوناگون چندلایه است. کشف این مراحل گوناگون از پژوهشی ساده بر نمی آید، بلکه رنج دست یابی به تجربه های بلند عرفانی و یا عمری پژوهش در تجربه هایی که در آثار عارفان به یادگار مانده را می طلبد. روشن است پژوهش گر عرفان که از خود تجربه عرفانی ندارد، باید راه دوم را برگزیند. سومین عامل دشواری پژوهش عرفانی، نگرانی های اجتماعی است که گاه در چهره تعصب نابجا نسبت به یک فرد یا جریان رخ می نماید و باعث نابسامانی در امر پژوهش می شود و گاه نیز به دلیل سوء استفاده اجتماعی از عرفان و حتی سوء استفاده از پاره ای

حقایق پذیرفته شده عرفانی، فضای دینی جامعه را برآشفته و باعث کناره گیری اندیشمندان پژوهش گراز پرداختن به این مسائل می گردد.

به هر حال، پژوهش عرفانی، دشواری های ویژه خود را دارد. البته این دشواری ها و پیچیدگی ها نباید امر پژوهش را دچار نابسامانی کند به ویژه که دشمنان دین و نظام اسلامی با بهره گیری از گرایش به معنویت و عرفان در پی تحمیل خرافه ها و عرفان های دروغین به جامعه دینی ماست و واپس گرایی در این زمینه، زیان های غیر قابل جبرانی به فرهنگ و باورهای جامعه وارد خواهد کرد. نکته مهم در این راستا، رعایت اصول پژوهش از سوی نخبگان علمی در رویارویی با مسائل مطرح و چالش برانگیز عرفان است؛ مسائلی که سالیان درازی موجب حاشیه نشینی عرفان و عرفان پژوهان شده است. بی گمان، دوره ای که بالندگی علمی و روی آوردن به حق و حقیقت، ویژگی اصلی آن است، پاره ای کشمکش ها و درگیری های بیرون از چارچوب های علمی زینده نیست.

به هر حال، در راستای این هدف مهم از فرهیختگان حوزه و دانشگاه یاری می طلبیم و از آنان کمال سپاسگزاری را در انجام این مهم داریم.

دبیر علمی عرفان

